

Sote-uudistus – keskeinen lainsäädäntö tiiviisti

Lakien sisällöt pääpiirteissään kuvattuna:

Laki hyvinvointialueesta

- Lain tarkoituksena on luoda edellytykset itsehallinnolle kuntia suuremmalla hallintoalueella (*hyvinvointialue*) sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiselle hyvinvointialueen toiminnassa.
- Hyvinvointialue tytäryhteisöineen muodostaa hyvinvointialuekonsernin.
- Hyvinvointialue järjestää sille lailla säädetty tehtävät. Hyvinvointialue voi lisäksi alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä. Hyvinvointialue vastaa sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta (järjestämisvastuu). Hyvinvointialue voi harjoittaa vain vähäriskistä yritystoimintaa, joka tukee lakisääteisiä tehtäviä. Toiminta muualla kuin omalla alueella on mahdollista yhteistoimintasopimuksen perusteella.
- Hyvinvointialue voi hoitaa tehtävät itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle hyvinvointialueelle. Lisäksi hyvinvointialueiden tehtävien järjestäminen voidaan koota yhdelle tai useammalle hyvinvointialueelle. Hyvinvointialue ei kuitenkaan voi siirtää järjestämisvastuuta kokonaan tai alueellisesti toiselle hyvinvointialueella Hyvinvointialue vastaa tehtäviensä rahoituksesta aina.
- Hyvinvointialue voi sopimuksen perusteella hoitaa sellaisia kuntien tehtäviä, joita ei ole laissa erikseen säädetty kunnan tehtäväksi, jos kunnat osoittaisivat siihen rahoituksen ja tehtävän hoito koskee koko aluetta. Hyvinvointialue ei voi sopia tehtävänsä järjestämisvastuun siirtämisestä kunnalle.
- Hyvinvointialue voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia muilta palvelujen tuottajilta. Hyvinvointialueen on varmistettava muun palveluntuottajan edellytykset huolehtia palveluiden tuottamisesta.
- Hyvinvointialueen ja sen alueen kuntien on neuvoteltava vähintään valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta.
- Valtioneuvosto päättää vuosittain hyvinvointialueen tilikausittaisen valtuuden määrästä pitkäaikaisen lainan ottamiseksi investointien toteuttamista varten. Hyvinvointialueen on vuosittain laadittava investointisuunnitelma seuraavaa tilikautta seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista hyvinvointialuekonsernin investoinneista ja niiden rahoituksesta.
- Toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskus on hyvinvointialueiden yhteisesti omistama osakeyhtiö, jonka tehtävänä on ylläpitää hyvinvointialueiden yhteistä tilatietojärjestelmää ja antaa selvitys investointipäätöksistä.
- Hyvinvointialueella on aluevaltuusto, joka vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää hyvinvointialueen ylintä päätösvaltaa. Hyvinvointialueella on oltava aluekuntahallitus ja tarkastuslautakunta. Kaksikielisellä hyvinvointialueella on kansalliskielilautakunta ja Lapin hyvinvointialueella saamen kielilautakunta.
- Aluevaltuusto voi asettaa aluehallituksen alaisena toimivia lautakuntia. Hyvinvointialuejohtaja johtaa aluehallituksen alaisena hyvinvointialueen hallintoa.
- Aluehallituksen on asetettava nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto sekä vammaisneuvosto.
- Hyvinvointialueella on oltava strategia, jossa aluevaltuusto päättää hyvinvointialueen toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista.
- Hyvinvointialueet voivat tehdä yhteistoimintaa yhteisen toimielin ja viranhaltijamallilla sekä viranomaistoiminnan ostopalvelutoiminnan kautta. Hyvinvointiyhtymän tehtävinä voi olla vain tukipalvelujen tuottamiseen liittyviä tehtäviä. Hyvinvointiyhtymälle ei voi siirtää järjestämisvastuuta.
- Hyvinvointialue voi perustaa liikelaitoksen liikeloudellisten periaatteiden mukaan hoidettavaa tehtävää varten.
- Hallintosäännössä annetaan tarpeelliset määräykset.
- Aluevaltuuston tehtäviin kuuluu hyvinvointialueen talousarvion ja -suunnitelman sekä tilinpäätöksen hyväksyminen.

- Valtiovarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn laissa säädettyjen taloutta koskevien edellytysten täyttyessä. Menettelyssä valtio ja hyvinvointialue arvioivat hyvinvointialueen taloudellisia sekä palvelujen järjestämiseen liittyviä edellytyksiä selvitä tehtävistään. Menettely käynnistyy myös sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta.
- Hyvinvointialueen hoitaessa tehtävänsä kilpailutilanteessa markkinoilla sen on annettava tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi (yhtiöittämisvelvollisuus).
- Hyvinvointialue voi antaa määräaikaisen julkisen palveluvelvoitteen hyvinvointialueen asukkaiden hyvinvoinnin kannalta tarpeellisten palvelujen turvaamiseksi kilpailutilanteessa markkinoilla toimivalle palveluntuottajalle, jos markkinoiden toiminta on puutteellista.

Sote-järjestämislaki

- Lakia sovelletaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertaiset, yhteentoimivat ja kustannusvaikuttavat palvelut koko maassa.
- Hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen pääsääntöisesti lähipalveluina. Hyvinvointialueen on turvattava järjestämisvastuullaan olevien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden esteettömyys ja saavutettavuus.
- Yksikielisen hyvinvointialueen alueella sosiaali- ja terveydenhuolto järjestetään hyvinvointialueen kielellä ja kaksikielisen hyvinvointialueen alueella sekä suomeksi että ruotsiksi. Saamen kieltä on oikeus käyttää saamelaiden kotiseutualueella annettavissa palveluissa sekä Lapin hyvinvointialueen alueella sellaisissa palveluissa, joita tuotetaan vain kotiseutualueen ulkopuolella. Palveluja annettaessa on lisäksi mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta, jos henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä tai asiakas ei voi tulla ymmärretyksi.

- Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Hyvinvointialue on järjestämisvastuussa soten järjestämisestä alueellaan. Se saa järjestää ja tuottaa itse palveluja toisen hyvinvointialueen alueella vain toimiessaan yhteistyössä tai yhteistoiminnassa kyseisen hyvinvointialueen kanssa.
- Hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä toiminnan edellyttämät toimintaedellytykset. Lisäksi hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto.
- Osa sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuuluvista tehtävistä a kootaan suurempiin kokonaisuuksiin yhden tai useamman hyvinvointialueen järjestettäväksi siten kuin erikseen säädetään.
- Hyvinvointialueella on vastuu asiakkaiden palvelujen yhteen sovittamisesta kokonaisuuksiksi. Hyvinvointialueen on huolehdittava yhteistyössä muiden hyvinvointialueiden kanssa palvelujen yhteensovittamisesta keskitettyjen/koottujen palvelujen osalta. Hyvinvointialueen on osaltaan sovitettava yhteen palvelujaan kunnan ja valtion palvelujen kanssa ja edistettävä palvelujensa yhteensovittamista muiden toimijoiden palvelujen kanssa.
- Hyvinvointialueen on laadittava palvelustrategia, jossa se päättää soten pitkän aikavälin tavoitteet. Lisäksi hyvinvointialue asettaa palvelustrategiassa tavoitteet sille, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toteutetaan ottaen huomioon hyvinvointialueen asukkaiden tarpeet, paikalliset olosuhteet, saatavuus ja saavutettavuus sekä kustannusvaikuttavuus.

- Hyvinvointialue voi hankkia palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta. Yksityisen palveluntuottajan on täytettävä säädetyt edellytykset ja hankintamenettelyyn sovelletaan hankintalakia. Laissa erikseen kiellettyjä palveluja ei saa hankkia. Ostopalveluna annettavassa perusterveydenhuollossa ja sen yhteydessä toteutettavissa erikoissairaanhoidon palveluissa voidaan kuitenkin tehdä hoidon tarpeen arviointia ja hoitoratkaisuja. Erikoissairaanhoidossa hyvinvointialue voi arviotuaan asiakkaan hoidon tarpeen ja otettuaan asiakkaan sairaalaan tai sekä laadittuaan alustavan hoitosuunnitelman kullekin lääketieteen tai hammaslääketieteen erikoisalalle antaa yksityisen palveluntuottajan tehtäväksi kyseisellä erikoisalalla asiakkaan tarkemman hoidon tarpeen arvioinnin, hoitoratkaisujen tekemisen ja tarkemman hoitosuunnitelman laatimisen.
- Ostopalveluja koskevassa hankintapäätöksestä on ilmentävä perustelut hankinnalle ja kuinka hyvinvointialue kykenee toteuttamaan järjestämisvastuunsa. Sopimuksessa on varauduttava sopimuksen päättymiseen ja erilaisiin häiriö- ja poikkeustilaisiin. Yksityinen palveluntuottaja voi hankkia omaa toimintaansa täydentäviä palveluja alihankkijalta, jos siitä on sovittu ja alihankkijat ilmoitettu. Yksityiseltä palveluntuottajalta hankittavissa palveluissa noudatetaan hallinnon yleislakeja ja rikosoikeudellista virkavastuuta.
- Hyvinvointialue voi käyttää palveluissaan yksityiseltä palveluntuottajalta hankittavaa työvoimaa ja vuokratyövoimaa.
- Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle. STM:n on seurattava ja arvioitava tavoitteiden toteutumista vuosittain.
- Sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustetaan sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta, joka seuraa ja arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon toteutumista sekä tukee sosiaali- ja terveydenhuollon kansallista ohjausta.
- STM ja VM käyvät yhdessä kunkin hyvinvointialueen kanssa vuosittain neuvottelut, joissa seurataan, arvioidaan ja ohjataan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä strategisella tasolla.
- Sosiaali- ja terveysministeriö päättää hyvinvointialueen investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuollon osasuunnitelman hyväksymisestä. Hyvinvointialue saa tehdä uusia, vaikutuksiltaan laajakantoisia tai taloudellisesti merkittäviä sosiaali- ja terveydenhuollon investointeja ja pitkävaikutteisen omaisuuden luovutuksia vain hyväksytyn osasuunnitelman puitteissa.
- STM voi tehdä VM:lle aloitteen hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistämiseksi ja/tai lisärahoituksen myöntämiseksi hyvinvointialueelle ja lisärahoituksen ehdoista.
- Hyvinvointialueen on seurattava sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta sekä asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista. Hyvinvointialue laatii vuosittain selvityksen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja hyvinvointialueen talouden tilasta.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos laatii vuosittain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan asiantuntija-arvion valtakunnallisesti, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueittain ja hyvinvointialueittain.
- STM laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaista toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä.
- Hyvinvointialueiden järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten perustetaan viisi yhteistyöaluetta. Yhteistyöalueelle laaditaan yhteistyösopimus. Yhteistyösopimuksen toteutusta seurataan ja arvioidaan vuosittain ohjaavien ministeriöiden ja kunkin yhteistyöalueen hyvinvointialueiden välisissä neuvotteluissa.
- Kaksikielisten hyvinvointialueiden on sovittava keskinäisestä yhteistyöstä ja työnjaosta tiettyjen ruotsinkielisten palvelujen toteuttamisessa.

- Hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan on varmistettava omavalvonnalla tehtäviensä lainmukainen hoitaminen. Hyvinvointialueen on ohjattava ja valvottava omaa tuotantoaan, ostopalveluntuottajiaan ja näiden alihankkijoita. Sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle. Hyvinvointialueiden järjestämisen sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus ja valvonta kuuluu aluehallintovirastoille alueillaan sekä Valviralle. Valvontaviranomainen voi muun muassa tarkastaa hyvinvointialueen toiminnan sekä toimitilat sekä käyttää määräyksiä ja pakkokeinoja.
- Hyvinvointialueen on varauduttava valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on ohjattava valmiussuunnittelua yhteistyöalueellaan ja niillä on oltavat yhteistyöalueen tilannekuvaa varten sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus.
- Jos hyvinvointialue antaa lakiin yhteistyösopimukseen perustuen palveluja toisen hyvinvointialueen asukkaalle, järjestämisvastuullisen hyvinvointialueen on korvattava palvelun antamisesta aiheutuneet kustannukset palvelun antaneelle hyvinvointialueelle.
- Hyvinvointialue on rekisterinpitäjä sen järjestämisvastuulle kuuluvassa toiminnassa syntyneille sekä sille kuntien ja kuntayhtymien hallinnasta siirtyneille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedoille.

Laki pelastustoimen järjestämisestä

- Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää turvallisuutta sekä varmistaa yhdenvertaiset, yhdenmukaiset ja kustannusvaikuttavat pelastustoimen palvelut koko maassa.
- Hyvinvointialue vastaa ja on järjestämisvastuussa pelastustoimen järjestämisestä alueellaan vuoden 2023 alusta lähtien.
- Hyvinvointialueen pelastustoimen palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia ja muita uhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja niihin varautuminen.

- Pelastustoimen palvelut on suunniteltava ja toteutettava siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ja että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.
- Osa pelastustoimeen kuuluvista palveluista kootaan suurempiin kokonaisuuksiin yhden tai useamman hyvinvointialueen järjestettäväksi.
- Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimelle. Sisäministeriön on seurattava ja arvioitava tavoitteiden toteutumista vuosittain.
- Sisäministeriön yhteydessä toimii pelastustoimen neuvottelukunta.
- Sisäministeriö neuvottelee erikseen kunkin hyvinvointialueen kanssa vuosittain tehtävien toteuttamisesta.
- Hyvinvointialueen investointisuunnitelman pelastustoimen osasuunnitelman tulee perustua valtakunnallisiin strategisiin tavoitteisiin sekä kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin sekä onnettomuusuhkiin ja muihin uhkiin.
- Hyvinvointialueen on seurattava muun muassa järjestämisvastuullaan olevan pelastustoimen palveluiden saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta.
- Aluehallintovirasto laatii vuosittain pelastustoimen järjestämistä koskevan asiantuntija-arvion.
- Sisäministeriö laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan pelastustoimen yhdenvertaista toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä.

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

- Suomi jakaantuu maakuntiin. Maakuntaan kuuluu vähintään kaksi kuntaa.
- Suomi jakaantuu hyvinvointialueisiin. Hyvinvointialueen muuttaminen, hyvinvointialueiden yhdistyminen ja hyvinvointialueen jakaminen muuttaa maakuntajakoja hyvinvointialueen tai hyvinvointialueiden muutosta vastaavasti Uttamaata lukuun ottamatta.
- Hyvinvointialuetta voidaan muuttaa, jos muutos parantaa hyvinvointialueen toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vastata palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta tai muuten edistää hyvinvointialueen toimintakykyä tai hyvinvointialueen asukkaiden palveluja tai elinolosuhteita.
- Valtioneuvosto päättää valtiovarainministeriön esittelystä hyvinvointialueen muuttamisesta.

- Hyvinvointialueen muutos, joka johtaa henkilöstön työnantajan vaihtumiseen, katsotaan liikkeenluovutukseksi.
- Muutoksen kohteena oleva hyvinvointialue ja sen jäsen saa hakea muutosta valittamalla valtioneuvoston päätökseen hyvinvointialueen muuttamisesta, maakuntajaon muuttamisesta, hyvinvointialueen muuttamista koskevan esityksen hylkäämisestä sekä maakuntajaon muuttamista koskevan esityksen hylkäämisestä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla

- Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki sekä HUS-yhtymä järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut Uudellamaalla. Erikoissairaanhoidon palvelujen järjestämiseksi Uudenmaan hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla on velvollisuus kuulua HUS-yhtymään.
- HUS-yhtymä on hyvinvointiyhtymä ja se perustetaan Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin välisellä sopimuksella. HUS-yhtymällä on järjestämisvastuu lailla säädetyistä ja sille HUS-järjestämissopimuksella siirretyistä tehtävistä. Lakisääteisiä tehtäviä ovat mm. sille keskitetyt palvelut, yliopistosairaalan toiminta.
- HUS-järjestämissopimus on Uudenmaan hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin sekä HUS-yhtymän keskinäinen sopimus, jossa ne sopivat keskinäisestä työnjaosta, yhteistyöstä ja toiminnan yhteensovittamisesta terveyspalveluiden järjestämiseksi. HUS-järjestämissopimus on tarkistettava vähintään kerran aluevaltuuston toimikauden aikana.
- Helsingin kaupunki järjestää sote- ja pelastustoimen tehtävät kaupunkina eikä se ole hyvinvointialue. Sen järjestäessä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, sovelletaan kuntalain sijasta eräitä hyvinvointialueesta annetun lain ja sote-järjestämislain säännöksiä.
- Helsingin kaupunki saa tehtävien hoidon rahoituksen hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain mukaisten kriteerien perusteella
- Helsingin kaupungin on eriytettävä sote- ja pelastustoimen talous kaupungin muusta taloudesta.

Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulosta

- Lailla säädetään sote-uudistusta koskevien lakien voimaantulosta.
- Lailla kumotaan kansanterveyslaki, erikoissairaanhoidolaki, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annettu laki ja alueen pelastustoimen valtionavustuksesta annettu laki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain mukainen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1. päivänä tammikuuta 2023. HUS-sairaanhoidopiirin järjestämisvastuu siirtyy HUS-yhtymälle 1. päivänä tammikuuta 2023.
- Laissa säädetään maakuntajaosta ja hyvinvointialueiden nimistä ja alueista.
- Hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin vastaa hyvinvointialueen toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta siihen saakka, kunnes aluevaltuusto on valittu ja aluevaltuuston asettama aluehallitus on aloittanut toimintansa. Väliaikainen HUS-valmisteluryhmä toimii HUS-sairaanhoidopiirin osana ja sen asettaa HUS:n hallitus.
- Väliaikainen valmistelutoimielin johtaa hyvinvointialueen toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelua ja käyttää sitä koskevaa päätösvaltaa sekä vastaa tehtäviinsä liittyvästä puhevallan käytämisestä. Kunkin hyvinvointialueen alueen kuntien, yhteistoiminta-alueiden, sairaanhoidopiirien, erityishuoltopiirien ja alueen pelastustoimen on osallistuttava valmisteluun ja luovutettava välttämättömät tiedot.
- Väliaikaisen valmistelutoimielimen ja väliaikaisen HUS-valmisteluryhmän on tiedotettava hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta.
- Valtio myöntää hyvinvointialueille valtionavustusta niiden toiminnan ja hallinnon käynnistämisen kustannuksiin vuosina 2021 ja 2022. Helsingin kaupungille myönnetään myös avustusta talouden eriyttämisestä aiheutuviin valmistelukustannuksiin.
- Ensimmäiset aluevaalit ovat sunnuntaina 23. päivänä tammikuuta 2022.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien ja tehtäviä hoitavan henkilöstön siirto kunnista ja kuntayhtymistä hyvinvointialueelle sekä hyvinvointiyhtymään katsotaan liikkeenluovutukseksi.

- Sairaanhoidopiirien kuntayhtymät sekä erityis- huoltopiirit siirtyivät varoineen ja velkoineen sekä sitoumuksineen hyvinvointialueille.
- Kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen käytössä olevat toimitilat siirtyivät hyvinvointialueen hallintaan. Hyvinvointialue ja kunta tekevät toimitilojen hallinnasta siirtymäajan vuokrasopimuksen (3 + 1 vuotta). Siirtymäajan vuokrasta säädetään tarkemmin asetuksella.
- Hyvinvointialueelle siirtyvät sen järjestämisvastuulle kuuluvaan toimintaan liittyvä kuntien irtaimisto, irtaimen omaisuuden omistusta, hallintaa ja käyttöä koskevat oikeudet sekä immateriaaliset oikeudet ja luvat. Osakeyhtiöiden osakkeet eivät kuitenkaan siirry tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta.
- Hyvinvointialueelle siirtyvät tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen liittyvät sopimukset, jollei hyvinvointialue ja kunta toisin sovi.
- Hyvinvointialueelle siirtyy kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen sekä opiskeluhuollon henkilöstöön kohdistuva lomapalkkavelka. Laissa säädetään kunnan taloudellista itsehallintoa turvaavasta korvausmenettelystä. Kunnalla on oikeus saada laissa säädettyin edellytyksin hakemuksen perusteella valtiolta korvaus kunnan omaisuuteen kohdistuvien järjestelyjen perusteella sellaisista kunnalle aiheutuvista välittömistä kustannuksista, joihin kunta ei ole voinut itse vaikuttaa.
- Tietty siirtyvät yksityisen palveluntuottajan kanssa tehdyt sosiaali- tai terveydenhuollon palvelujen hankkimista koskevat sopimukset tai niiden osat ovat lain nojalla mitättömiä. Lisäksi hyvinvointialueella on oikeus irtisanoa sille siirtyvä sopimus tietyissä tilanteissa. Hyvinvointialueen on ennen sopimuksen tai sen osan mitättömyyden toteamista tai irtisanomista koskevan päätöksen tekemistä neuvoteltava ostopalvelusopimuksen sopimusosapuolen kanssa. Hyvinvointialue ei vastaa sopimuksessa mahdollisesti sovitusta sopimusosasta, jos sopimus tai sen osa tulee lain nojalla mitättömäksi tai irtisanoaan. Laissa säädetään palveluntuottajan oikeudesta saada korvausta hyödyttömäksi jäävistä investoinneista.
- Laissa on säännökset myös HUS-yhtymän perustamisesta ja toiminnan HUSin toiminnan siirrosta HUS-yhtymälle

- Lisäksi laissa on säännökset Kärkullan, Vaalijalan, Etevan ja Eskoon kuntayhtymien toiminnan jakamisesta sekä Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueiden ympärivuorokautisesta yhteispäivystyksestä.
- Kunnan asiakas- ja potilasasiakirjat ja niihin liittyvät hallinnolliset asiakirjat sekä muut kunnan hallinnassa olevat yksityisiltä palveluntuottajilta siirtyneet asiakas- ja potilasasiakirjat siirtyivät sille hyvinvointialueelle, jonka alueeseen kunta kuuluu.
- Kunnan veroprosenttia alennetaan lain perusteella 12,39 prosenttiyksiköllä vuonna 2023 (arvio lain tullessa voimaan).
- Kunnat ja hyvinvointialue voivat sopia ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoidon jatkumisesta hyvinvointialueella sote-palveluihin integroituina tehtävinä, jos asiasta sovitaan, siirto koskee koko aluetta, siihen osoitetaan kuntien täysimääräinen rahoitus sekä siirtoa koskevat päätökset tehdään laissa säädetyn aikataulun mukaisesti.

Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta

- Lakia sovelletaan valtion rahoituksen myöntämiseen hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien kustannusten kattamiseen.
- Hyvinvointialueille myönnetään valtion rahoitusta hyvinvointialueen asukasmäärän, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden, asukastiheyden, vieraskielisyyden, kaksi-kielisyyden, saaristoisuuden, saamenkielisyyden, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimien ja pelastustoimen riskitekijöiden perusteella.
- Kullekin hyvinvointialueelle myönnetään valtion rahoituksena euromäärä, joka saadaan, kun laskeaan yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon laskennalliset kustannukset ja pelastustoimen laskennalliset kustannukset.
- Hyvinvointialue päättää saamansa valtion rahoituksen kohdentamisesta tehtäviensä hoitamiseen. Hyvinvointialueella on oikeus periä asiakas- ja käyttömaksuja järjestämiensä palvelujen käytöstä siten, kuin siitä erikseen säädetään, sekä päättää maksutulojen käytöstä.
- Valtion rahoituksen perusteena käytetään hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen käyttökustannuksia sekä suunnitelman mukaisia poistoja ja arvonalentumisia.
- Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu hyvinvointialueiden edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotettaisiin vuosittain laissa säädettyllä tavalla.

- Valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä ennakoitu palvelutarpeen kasvu otetaan huomioon koko maan tasolla THL:n some-mallin mukaisesti. Vuodesta 2025 lähtien palvelutarpeen kasvusta otetaan huomioon 80 prosenttia.
- Palvelutarpeen arvioitua vuosittaista kasvua kuitenkin korotetaan mm. siirtymävaiheen kustannusten vuoksi 0,2 prosenttiyksiköllä vuosina 2023–2029.
- Valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä kustannustason muutos otetaan huomioon hyvinvointialueiden hintaindeksin mukaisesti.
- Valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan täysimääräisesti huomioon hyvinvointialueiden järjestämävastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos, jos se aiheutuu asianomaista tehtävää koskevasta laista tai asetuksesta, lakiin tai asetukseen perustuvasta valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta.
- Tämän lisäksi rahoituksen taso tarkistetaan jälkikäteen koko maan tasolla, mikä takaa sen, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista.
- Jos rahoituksen taso muutoin vaarantaa perustulaislaissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveystalouden tai pelastustoimen palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueella on oikeus saada lisärahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen palvelujen turvaamiseksi.
- Hyvinvointialueelle voidaan myöntää valtionavustusta valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti.
- Valtiovarainministeriö valmistelee yhteistoiminnassa hyvinvointialueen lakisääteistä tehtävistä vastaavien ministeriöiden kanssa hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien muutosten vaikutukset valtion rahoituksen perusteisiin valtion talousarvion valmistelua varten.
- Hyvinvointialueiden valtion rahoituksen koko maan taso vuonna 2023 perustuu kunnilta hyvinvointialueille siirtyvien kustannusten vuoden 2021 tilinpäätöksen ja vuoden 2022 kuntien talousarvioitietojen keskiarvon perusteella laskettuun yhteismäärään. Koko maan tasolla kustannusten pohjana käytetään vuoden 2022 tasoa. Vuoden 2022 talousarviotieto tarkastetaan tilinpäätöstietojen mukaisesti vuoden 2024 rahoitukseen.
- Hyvinvointialueen rahoituksessa otetaan huomioon siirtymätasauksena laskennallisten kustannusten mukaisen rahoituksen ja hyvinvointialueen alueen kuntien toteutuneiden kustannusten erotus siten, että maksimuutos rajataan +200 ja -100 asukasta kohden laskettuna. Enimmäismuutoksen ylittävä osuus tasataan toistaiseksi pysyvällä siirtymätasauksella.

Laki kunnan valtionosuudesta

- Hyvinvointialueille siirtyvien tehtävien kustannukset vuoden 2022 tasossa ovat 20,63 miljardia euroa. Kunnilta siirretään vastaavasti tuloja alentamalla kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia, veroperustemuutoksista johtuvia veromenetysten korvauksia sekä kunnallis- ja yhteisöverotuloja.
- Kunnallisveroprosentteja alennetaan tasasuuruudesta 12,39 prosenttiyksiköllä (arvio lain tullessa voimaan), jolloin hyvinvointialueiden rahoitukseen siirtyy 12,8 miljardin euron kunnallisverotulo. Kuntien yhteisveron jako-osuutta alennetaan siten, että se vastaa kolmanneksen siirtoa kuntien yhteisöverosta hyvinvointialueiden rahoitukseen vuoden 2022 tasolla.
- Kuntien peruspalvelujen valtionosuutta siirretään hyvinvointialueille vuoden 2022 tasossa yhteensä 5,3 miljardia euroa ja veromenetysten korvauksista siirretään noin 1,8 mrd. euroa. Peruspalvelujen valtionosuuden laskennallisista kustannuksista siirtyy hyvinvointialueille keskimäärin 70 prosenttia, joka vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon osuutta valtionosuustehtävien todellisista kustannuksista. Tämän lisäksi valtionosuuden lisäosista siirretään hyvinvointialueiden rahoitukseen edellä mainitun 70 prosentin mukainen osuus. Vastaava osuus siirretään myös veroperustemuutoksista aiheutuvista veromenetysten korvauksista.
- Tehtävien järjestämävastuun siirron yhteydessä kunnista hyvinvointialueille siirtyvät tulot ja kustannukset vastaavat koko maan tasolla toisiaan. Kunnista hyvinvointialueille siirtyvät tulot ja kustannukset poikkeavat kuitenkin kuntakohtaisesti toisistaan. Siirtyvien tulojen ja kustannusten kunta-kohtaista epätasapainoa sekä kuntien verotuloissa tapahtuvien muutosten vaikutusta verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen tasataan valtionosuusjärjestelmään sisällytettävällä määrätymistekijällä.
- Voimassa oleva laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta kumotaan ja uusi laki säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta.

- Kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää muutetaan, jotta valtionosuusjärjestelmän perusteena käytettävät valtionosuusperusteet kuvaisivat uudistuksen jälkeen kuntien jäljelle jääviä tehtäviä ja niihin liittyviä tarve-eroja.
- Laskennallisten kustannusten ikärakenteessa otetaan huomioon kunnan valtionosuustehtävien painottuminen varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen eli 0–15-vuotiaiden ikäluokkiin. Edellä mainittujen ikäluokkien lisäksi laissa säädetään vain yhdestä yhtenäisestä 16 vuotta täyttäneiden ikäluokasta.
- Sairastavuus poistetaan valtionosuusjärjestelmän määräytymistekijöistä.
- Ikäluokkiin sitomattomat laskennalliset kustannukset ovat muutoin voimassa olevan lain mukaiset eli laissa säädetään vieraskielisyydestä, kaksikielisyydestä, saaristoisuudesta, työttömyyskertoimesta, asukastiheyskertoimesta sekä koulutustaustakertoimesta. Vieraskielisyyden laskentaa muutetaan siten, että kunnan suhteellisen osuuden verrattuna vastaavaan alimpaan osuuteen kunnista sijaan käytetään vieraskielisten määrää. Koulutustaustan laskentatapaa muutetaan siten, että koulutustaustakertoimen laskennassa käytetään suhteellisen osuuden vertailuna koko maan vastaavaa osuutta nykyisessä valtionosuusjärjestelmässä käytössä olevan maan alimman osuuden sijaan.
- Kunnan vastuulle edelleen jäävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävä otetaan huomioon hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosalla, jolla pyritään kannustamaan kuntia ennaltaehkäiseviin, hyvinvointia ja terveyttä lisääviin toimiin. Lisäksi säädetään uudesta asukasmäärän kasvun lisäosasta, jonka tarkoituksena on korvata kasvaville kunnille asukasmäärän kasvusta aiheutuvia kustannuksia ja investointitarpeita. Uudet lisäosat rahoitetaan kuntien peruspalvelujen valtionosuuden sisältä. Muina lisäosina laissa säädetään voimassa olevaa lakia vastaavasti syrjäisyyden, työpaikkaomavaraisuuden sekä saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosien määräytymisperusteista sillä poikkeuksella, että syrjäisyydsluvun määrittelyssä siirrytään käyttämään nykyisen linnuntien sijaan tiestön huomioivaa määrittäytapaa.
- Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen merkitys ja vaikutus muuttuu huomattavasti, kun kuntien verotuloista merkittävä osuus siirretään tulevien hyvinvointialueiden rahoitukseen, ts. tasausraja alenee merkittävästi verrattuna nykytilanteeseen.
- Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen laskentatapaa muutetaan voimassa olevaan lakiin verrattuna. Tasausvähennysprosentiksi säädetään kiinteä 10 prosenttia tasausrajan ylittävistä asukaskohtaisesta euromäärästä ja tasauslisää kunta saisi 90 prosenttia tasausrajan ja kunnan asukasta kohden lasketun laskennallisen verotulon erotuksesta. Nykyjärjestelmässä tasauslisäprosentti on 80 ja tasausvähennysprosentti lievästi progressiivinen alkaen 30:stä. Verotuloihin perustuvassa valtionosuuden tasauksessa otetaan huomioon myös kiinteistövero 50 prosentin osuudella lukuun ottamatta muita voimallaitoksia paitsi ydinvoimalaitoksia.
- Tehtävien järjestämistäsiirrostä seuraavia muutoksia rajoitetaan valtionosuusjärjestelmään sisällytettävällä pysyvällä määräytymistekijällä (ts. muutosrajoitin). Määräytymistekijällä tasataan kunnista hyvinvointialueille siirtyvien tulojen ja kustannusten kuntakohtaista epätasapainoa sekä kuntien verotuloissa tapahtuvien muutosten vaikutusta verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen. Edellä mainittu muutos esitetään rajattavaksi 60 prosenttiin tulojen ja menojen erotuksesta, kunnille jäisi siis 40 prosentin omavastuu muutoksesta. Muutosrajoitin koskee sekä valtionosuuden lisäystä että vähennystä.
- Koska uudistuksen kokonaisvaikutukset ovat kunnissa edelleen merkittävät, edellä kuvattuja rahoitusjärjestelmään tehtäviä muutoksia täydennetään valtionosuusjärjestelmämuutoksen tasauksella.
- Enimmäismuutos rajataan +/- 60 euroon asukasta kohti viiden vuoden siirtymäaikana.
- Tasauksella turvataan uudistusta edeltävä taloudellinen tilanne eli vuonna 2022 vallinneen kuntakohtaisen tasapainotilan säilyminen jokaisessa kunnassa ennallaan uudistuksen voimaantulo-vuonna.
- Sitä seuraavina vuosina muutos kasvaa porrastetusti +/-15 euroa asukasta kohden kohti viidennen vuoden pysyvää +/- 60 euron per asukas enimmäismuutosta. Pysyvä +/- 60 euron enimmäismuutos tarkoittaa tuloveroprosenttiin tuottoon suhteutettuna jokaisen kunnan osalta enintään +/- 0,6 prosenttiyksikön muutospainetta.

Henkilöstöä koskevat lait

- Kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa oleva sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen henkilöstö siirtyy uudistuksen yhteydessä tehtäviensä mukana hyvinvointialueiden palvelukseen.

- Kuntien palveluksessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotantoon liittyvissä tukipalvelutehtävissä työskentelevät henkilöt siirtyvät hyvinvointialueiden palvelukseen, jos henkilön tosiasiallisista työtehtävistä vähintään puolet on kunnan sosiaali- tai terveydenhuollon tukitehtäviä. Tukipalveluiksi katsotaan kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa tukevat tehtävät kuten keskitetty ruokahuolto, siivous, laitehuolto, toimisto- ja hallintopalvelut, palkanlaskenta, talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut, ICT-palvelut tai kiinteistötoimi, tekniset palvelut sekä laboratoriot ja kuvantamispalvelut.
- Lisäksi opiskeluhuollon kuraattorit ja koulupsykologit siirtyvät hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien palvelukseen.
- HUS-yhtymäksi muuttuvan nykyisen HUS-kuntayhtymän ja hyvinvointialueen tehtäviä hoitavan Helsingin kaupungin henkilöstön työnantaja ei muutu.
- Siirtyminen hyvinvointialueille ja hyvinvointiyhtymiin, joka johtaa työnantajan vaihtumiseen, katsotaan liikkeenluovutukseksi. Työsopimuslain ja kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain liikkeenluovutussäännöksiä sovelletaan kaikkiin uudistuksen yhteydessä toteutettaviin työnantajan vaihtumista merkitseviin muutoksiin. Liikkeenluovutussäännös koskee myös mitättömyys- ja irtisanomistilanteita, jos henkilöstöä on aiemmin siirtynyt ostopalvelutuottajan palvelukseen.
- Henkilöstö siirtyy niin sanottuina vanhoina työntekijöinä ja säilyttää siirtymähetkellä voimassa olevat työ- tai virkasuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet.
- Kunnallisen palvelussuhdelainsäädännön soveltamisalaa laajentuu koskemaan hyvinvointialueiden henkilöstöä. Muutokset on tehty kunnallisesta viranhaltijasta annettuun lakiin, kunnallisista työehtosopimuksista annettuun lakiin, kunnalliseen virkaehtosopimuslakiin sekä lakiin työnantajan ja henkilöstön yhteistoiminnasta kunnissa annettuun lakiin.
- Siirtyvän henkilöstön mahdollisen lisäeläketurvan ja alempien eläkeikien säilyminen turvataan lisäämällä Kevan lakisääteisiin jäsenyhteisöihin hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät.
- Laki kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta korvataan lailla kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajaedunvalvonnan järjestämisestä. Lailla perustetaan tähän tehtävään Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT -niminen julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on toimivalta edustaa kuntia, kuntayhtymiä ja hyvinvointialueita työnantajaedunvalvontaan liittyvissä asioissa.
- Kunnat, kuntayhtymät ja hyvinvointialueet ovat Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:n jäseniä suoraan lain nojalla. Kuntien ja hyvinvointialueiden omistamat tai määräysvallassa olevat, laissa tarkemmin säädetty yhtiöt, säätiöt ja osuuskunnat voivat niin halutessaan olla uuden työnantajaorganisaation jäsenyhteisöjä.
- Uusi KT neuvottelee yhdessä alan pääsopijajärjestöjen kanssa hyvinvointialueille ja muille jäsenilleen omat työ- ja virkaehtosopimukset.

Verotus

- Sote-uudistuksen yhteydessä kuntien verotuloja siirretään valtiolle hyvinvointialueiden toiminnan rahoittamiseksi.
- Ansiotuloverotuksessa kaikkien kuntien kunnallisveroprosentteja alennetaan yhtä monella prosenttiyksiköllä (lokakuun 2020 arvion mukaan 13,26 prosenttiyksiköllä, tämän hetkinen arvio 12,39 prosenttiyksikköä, tarkentuu vielä myöhemmin) ja valtion verotusta kiristetään vastaavasti. Samalla valtion- ja kunnallisverotuksen veropohjat yhdistetään yhtenäistämällä valtionverotuksen ja kunnallisverotuksen tulosta tehtävät vähennykset.
- Ansiotuloverotukseen tehtävät muutokset toteutetaan niin, että niillä on mahdollisimman vähän vaikutusta verovelvollisten verotuksen tasoon. Hallitusohjelman mukaisesti uudistus toteutetaan niin, että verorakenteen muutokset eivät aiheuta voimaan tullessaan verotuksen kiristymistä. Tämän hetkisen arvion mukaan ansiotulojen verotusta on kevennettävä noin 210 miljoonalla eurolla, jotta ansiotuloverotus ei kiristyisi. Arvio tarkentuu vielä myöhemmin.
- Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta pienennetään yhdellä kolmasosalla ja valtion osuutta kasvatetaan vastaavasti.
- Hankintaneutraalisuuden parantamiseksi hyvinvointialueella on oikeus saada palautuksena verolisiin hankintoihin sisältyvä arvonlisävero sekä sosiaali- ja terveydenhuollon verottomiin hankintoihin sisältyvä laskennallinen vero.

- Hyvinvointialueiden verotuksellinen asema arvonlisäverotuksessa vastaa muiden julkisyhteisöjen verotuksellista asemaa.
- Muut sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuussa olevat julkisyhteisöt sekä hyvinvointiyhtymät rinnastetaan hyvinvointialueisiin.

Hallinnon yleislait

- Hallinnon yleislakeja (mm. julkisuuslaki, hallintolaki) sovelletaan hyvinvointialueisiin ja hyvinvointiyhtymiin samalla tavoin kuin niitä sovelletaan kuntiin ja kuntayhtymiin.

